

**БОЛАШАҚ ШЕТЕЛ ТІЛІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰЗІРЕТІН
ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ-ӘДІСНАМАЛЫҚ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ
ИНТЕГРАТИВТІ ЖӘНЕ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ТӘСІЛДЕР**

Жубандыкова Сая Бакзиновна

saya.zhubandykova@gmail.com

Шетел тілдері және мәдениетаралық байланыс білім бағдарламасының 2 курс магистранты
Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ, Қазақстан Республикасы
Ғылыми жетекшісі, PhD, қауымдастырылған профессор - Есказинова Ж.А.

Интеграциялық және құзыреттілікке негізделген тәсілдер болашақ шетел тілі мұғалімдерінің әдістемелік құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық және әдіснамалық негізі ретінде еліміздің әлемдік экономикалық және ақпараттық жүйеге ену процесі, ғылымдағы, оның ішінде педагогика ғылымындағы интеграциялық тенденциялар қоғамның және қазіргі заманғы білім беру мекемелерінің мұғалімдерге деген қажеттіліктерін қанағаттандыруға арналған білім беруді дамыту стратегиясын анықтайды, оқытудың сапалы жаңа деңгейі. Ғылыми әдебиеттерде кәсіби педагогикалық білім беру шеңберінде бірқатар қарама-қайшылықтар бар екені атап өтілген, атап айтқанда: педагогикалық университеттерді фундаменталды ғылыми білімге қондыру мен студенттердің шешуде интегративті әдістемелік деңгейде оларға деген сұранысының жеткіліксіздігі, практикалық кәсіби-педагогикалық мәселелер, сонымен қатар ғылыми құзыреттілік пен студенттердің танымдық іс-әрекетін ұйымдастырудың әдістемелік және дидактикалық, дәстүрлі тәжірибелеріне қанағаттанбауы арасындағы ғылыми қайшылық бар [1].

Жоғарыда аталған қарама-қайшылықтарды ғылыми тұрғыдан шешудің мүмкін жолдарының бірі - болашақ шетел тілі мұғалімдерінің кәсіби және тұлғалық дамуына интегративті көзқарас. Интеграция ғылымаралық ауқымның құбылысы ретінде өзіндік эволюцияға, даму тарихына, «пәнаралық байланыстар» ұғымы «интеграция» ұғымына жол беріп, пәнаралық терминнің мағынасына ие болған 80-жылдардағы жинақталған ғылыми тәжірибеге ие жалпы ғылыми заңдылықты көрсететін. Ол бірнеше интегративті педагогикалық тұжырымдамада қамтылды, олардың талдауы білім беру кеңістігінде интеграция идеясының екі бағытта қызмет етуін ұсынды: - білім адамның дүниетанымының негізіне айналатын әлемнің біртұтас көрінісі, жалпы ғылым мен мәдениеттің дамуындағы интегративті тенденцияларды бейнелеу формасы ретінде; - білім беру адамның іс-әрекетінің интеграцияланған бағыты ретінде, оның пәні кәсіби білім беру жүйесінде адамның кәсіби және тұлғалық дамуы болып табылады [2]. Интегративті тәсіл тұжырымдамасының мәні болашақ мұғалімнің білім беру үдерісіндегі интегралды-тұлғалық қалыптасуының жетекші идеясын негіздеуді қамтиды. Бұл идея интегративті тәсілді оның төрт бағытының бірлігінде жүзеге асырудың негізі болып табылады: пәнаралық, пәнішілік, тұлғааралық, тұлғашылық. Педагогикалық университетте гуманитарлық, психологиялық-педагогикалық және әдістемелік оқу пәндерінің пәнаралық интеграциясы жүйені қалыптастырушы жетекші тұжырымдамалар мен мамандық бойынша тұлға болу идеясы негізінде жүзеге асырылады. Пәнаралық интеграцияның негізі мәдениеттің әр түрлі салаларының өзара тәуелділігі теориясы болып табылады, олардың арасындағы шекаралар абсолютті емес [3]. Пәнаралық интеграцияның мәні жоғары білім беруде стратегиялық мақсатты жүзеге асыруға бағытталу болып табылады: білім беру кеңістігінде бағдарлау үшін студенттерде педагогикалық ойлаудың интегралдық стилін қалыптастыру және күрделі кәсіби міндеттерді табысты шешу. Осы мақсатқа жету үшін әр оқу пәні интегративті мақсатты тапсырманы орындайды және университет түлегінің кәсіби қызмет ретінде педагогикалық қызметке дайындығын қалыптастыруға нақты үлес қосады. Пәнішілік интеграция процесінде оқу пәнінің жүйесі оның басқа пәндермен байланысы негізінде құрастырылады.

Атап айтқанда, оқу-өндірістік іс-әрекет процестерінде қалыптасатын коммуникативті-әдістемелік құзыреттіліктер бір мақсатқа - болашақ шетел тілі мұғалімін қалыптастыруға қызмет етуі керек деп ойлау орынды. Мақсаттың жалпылығының сипаты бойынша бұл «құзыреттіліктер» олардың қалыптасу процесінде бір-бірімен тығыз байланысты болуы керек, бір-бірімен «ынтымақтастық жасаңыз». Қазіргі уақытта бұл ынтымақтастық процесі минималды. Жоғарыда аталған құзыреттіліктер бір-бірінен оқшауланған түрде қалыптасқан болса, біреуін қалыптастыруға көп көңіл бөлінген болса, болашақ шетел тілі мұғалімінің кәсіби шеберлігі туралы айту мүмкін емес. Студенттердің 1-2 курстағы оқу уақыты студенттерге әдістемелік бағыттағы пәндерді оқуға кіріскенге дейін кәсіби бағдар болып табылады. «Оқытудың жетілдірілген кезеңінде студенттердің әдіснамалық теорияны кейінгі игеруі ғана кәсіпқойлық мәселесінің бастапқы сатысында қаншалықты сәтті шешілуіне байланысты емес, сонымен қатар шетел тілі мұғалімі ретіндегі барлық болашақ кәсіби іс-әрекеттерге де байланысты»[4], яғни әдістемелік құзыреттілік пен коммуникативті құзыреттілік бір-бірінен бөлек емес (өздерінің білім беру бағдарламаларын іске асыратын әр түрлі кафедралардан) емес, бір-бірімен тығыз байланыста қалыптасуы керек. Осындай жолмен ғана болашақ шетел тілі мұғалімін қалыптастыру туралы айтуға болады. Тұлғааралық интеграция процесінде оқыту, дамыту және тәрбиелеудің күрделі кәсіби міндеттерін шешкен кезде «диалогтық позицияны» қабылдай отырып, студенттер мен мұғалімдердің бірлескен шығармашылықтары жүзеге асады, ал тұлғаишілік интеграция процесінде педагогикалық қызметке кәсіби және жеке дайындық қалыптасады Педагогикалық қызметке кәсіби және тұлғалық дайындықты қалыптастырудың интегративті тәсілінің тұжырымдамасы осы процестің әдіснамалық негізі және оқытуда қолданылатын әдістердің жиынтығы болып табылады (осы терминді түсінудің кең мағынасында).

Ол төмендегідей жүзеге асырылады:

- оқу үдерісінің кәсіби бағытын жаңарту;
- студенттердің теориялық және практикалық дайындығын интеграциялау;
- мұғалімдердің ғылыми құзыреттілігінің әдістемелік және дидактикалық құзыреттілікпен өзара әрекеттесуі;
- жеке және кәсіби дамудың интеграциясы үшін гуманитарлық-педагогикалық білім мен тәжірибенің кешенін пайдалануға мүмкіндік беретін оқушының педагогикалық ойлауының ажырамас стилін қалыптастыру.

Ғылыми әдебиеттерде көптеген ғалымдар бұл мәселені егжей-тегжейлі қарастырады, оның өзектілігі мен оны шешу жолдарын іздеу қажеттілігін атап көрсетеді [5]. Сонымен, интегративті тәсіл болашақ шетел тілі мұғалімдерінің кәсіби және, атап айтқанда, әдістемелік құзыреттілігін қалыптастырудың негіздерінің бірі болып табылады деген қорытынды жасауға болады. Өздеріңіз білетіндей, құзыреттілікке негізделген білім беру идеологиясы мамандардың дерексіз-теориялық дайындығының баламасы ретінде және өмірлік жағдаяттарға жауап ретінде пайда бола отырып, жаңа буын мамандарын даярлау тәсілдерінің бірі ретінде пайда болды. стандартты емес жағдайларда маңызды емес шешімдер, сонымен қатар жаңаруға бағытталған. Ол үшін білім беру үдерісі оқушының жеке тәжірибесіне, оқуда, кәсіпте, өмірде қажет болатын пайдалы дағдыларға барынша сүйенетін жағдайда жүзеге асырылатын тиісті құзыреттіліктер қалыптасуы керек. Дәл осы ереже құзыреттілік тәсіл идеяларының жаңалығын анықтады деп сеніммен айтуға болады. Қазіргі заманғы әдебиетте «постиндустриалды және ақпараттық қоғамның қазіргі білім беру және экономикалық жағдайындағы құзыреттілік тәсілі сұраныс пен қызығушылықты ескере отырып, бәсекеге қабілетті, мобильді, белсенді мамандар даярлау мүмкіндігін білдіреді» деп атап көрсетілген [6].

Құзыреттілікке негізделген тәсіл сұранысқа ие, өйткені қазіргі заманғы білім айтарлықтай жаңартуды қажет етеді. Қазақстандық білім беруді модернизациялау стратегиясында құзыреттілікке негізделген тәсілдерді енгізу қажеттілігі айтылған, оның принциптері білім берудің жаңа мақсаттары мен міндеттерін, оның жаңа ұйымдастырылуы мен жаңа мазмұнын белгілеуді көздейді. Құзыреттілікке негізделген тәсілдің принциптерін

былайша қорытындылауға болады: - білім беру процесі тыңдаушылардың жеке тәжірибені пайдалану негізінде әр түрлі саладағы мәселелер мен мәселелерді және іс-әрекет түрлерін өз бетінше шеше алу қабілетін дамытуға бағытталуы керек; - білім мазмұнының компоненттері танымдық, идеологиялық, адамгершілік, саяси және басқа мәселелерді шешуде дидактикалық тұрғыдан бейімделген әлеуметтік тәжірибені ұсынуы керек; - оқу процесін ұйымдастыру студенттердің жоғарыда аталған мәселелерді өз бетінше шешу тәжірибесін қалыптастыруға жағдай жасауды көздейді; - білім беру нәтижелерін бағалау білім берудің белгілі бір кезеңінде оқушылардың қол жеткізген білім деңгейлерін талдау негізінде жүзеге асырылуы керек [7]. Жалпы білім беретін мектеп пен кәсіптік білім берудің заманауи мемлекеттік білім беру стандарттары құзыреттілікке негізделген форматқа ие: бұл құжаттарда құзыреттілік арқылы әлеуметтік тапсырыс бойынша оқудың нәтижелері жазылған. Қазіргі кезде шетел тілі мен мәдениетін оқыту тәжірибесінде құзыреттілік тәсілін толық жүзеге асыру үшін барлық жағдайлар жасалды деп сеніммен айтуға болады. Бұл шарттар мыналарды қамтуы керек: - білім берудің жеке стратегияларын жасауға және қолдануға мүмкіндік беретін өзгергіштік бағдарламаларының болуы; - «желілік буынның» көрнекті өкілдері болып табылатын және өзінің психологиялық құрамымен жаңаруға бағытталған студенттердің - мектеп оқушылары мен студенттердің түбегейлі әртүрлі когортасының пайда болуы; - шетел тілін оқыту үдерісі үшін маңызды виртуалды ортаның болуы.

Қазіргі заманғы білім беру жағдайында GOS енгізу мұғалімге жаңа талаптар қойып отыр. Атап айтқанда мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі осы директивалық құжаттың ережелерін жүзеге асыруда шешуші болады.

«Педагогикалық білім» оқыту бағыты бойынша жоғары кәсіптік білім берудің мемлекеттік білім беру стандарты студенттердің белгілі бір дағдыларын, олардың қабілеттері мен кәсіби оқуға дайындығын құрылымдық тұрғыдан қамтитын болашақ шетел тілі мұғалімдерінің кәсіби құзыреттіліктерін анықтайды:

1. Дағдылар тобы: - әр түрлі оқу орындарында негізгі және элективті курстарға арналған оқу бағдарламаларын әзірлеу және енгізу; белгілі бір тақырып бойынша жаңа оқу материалдарын әзірлеу үшін шетел тіліндегі оқулықтарды, оқу-әдістемелік құралдарды және дидактикалық материалдарды қолдану; - практикалық сипаттағы нақты әдістемелік мәселелерді шешу үшін отандық және шетелдік әдістемелік мұралардың жетістіктерін, шетел тілдерін оқытудың қазіргі заманғы әдістемелік бағыттары мен тұжырымдамаларын пайдалану; - оқу үдерісі мен оқу материалдарын тиімділігі тұрғысынан сыни тұрғыдан талдау; - белгілі бір оқу жоспарының мақсаттары мен шетел тілдерін оқыту шарттарына сәйкес мектепке дейінгі, жалпы, бастауыш және орта кәсіптік, сондай-ақ қосымша лингвистикалық білім беру ұйымдарында педагогикалық қызметті жүзеге асыра отырып, оқу процесін тиімді құру; - кәсіби қызметтің әр түрлі салаларындағы білімдерді құрылымдау және біріктіру және кәсіби мәселелерді шешу барысында оларды шығармашылықпен пайдалану және дамыту; - оқытылатын пәндердің пәнаралық байланыстарын көру және олардың болашақ кәсіби қызметі үшін маңыздылығын түсіну.

2. Қабілеттер тобына келесідей: - оқушылардың жеке тұлғасын тәрбиелеу және рухани-адамгершілік дамыту мәселелерін шешу; - студенттерді әлеуметтендіру және кәсіби өзін-өзі анықтау, оларды саналы түрде мамандық таңдауға дайындау процестерін педагогикалық қолдауды жүзеге асыру; - оқу іс-әрекетінің әмбебап түрлерін қалыптастыру және білім беру процесінің сапасын қамтамасыз ету үшін білім беру ортасының мүмкіндіктерін пайдалану; - студенттердің ынтымақтастығын ұйымдастыру, оқушылардың белсенділігі мен бастамашылдығын, дербестігін, олардың шығармашылық қабілеттерін қолдау; - отандық және шетелдік тәжірибені, мәдени және білім беру бағдарламаларын ескере отырып әзірлеу және енгізу; - мәдени-ағартушылық қызметті ұйымдастыру үшін аймақтық мәдени білім беру ортасының мүмкіндіктерін анықтау және пайдалану; - білім беру процесінің ерекшеліктерін, тәрбиелеу мен тұлғаны дамыту міндеттерін ескере отырып, қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды дамыту; - оқу және тәрбие қызметінде ғылыми зерттеудің негізгі әдістерін қолдану.

3. Студенттер білуі керек: - білім беру үдерісінің сапасын қамтамасыз ету үшін заманауи техникалар мен технологияларды, оқушылардың жетістіктерін диагностикалау әдістерін қолдану; - оқушылармен, ата-аналармен, әріптестермен, әлеуметтік серіктестермен өзара әрекеттесу; - оқу процесінде және сыныптан тыс жұмыстарда оқушылардың өмірі мен денсаулығын қорғауды қамтамасыз ету; - білім беру саласындағы зерттеу мәселелерін анықтау және шешу үшін жүйеленген теориялық және практикалық білімді пайдалану. Студенттер өз біліктіліктері мен дағдыларын жетілдіре отырып, үнемі өзін-өзі дамытуға ұмтылуы керек; олардың күшті және әлсіз жақтарын сыни тұрғыдан бағалау, жолдарын белгілеу және өзін-өзі дамыту құралдарын тандау мүмкіндігі. Студенттер болашақ мамандығының әлеуметтік маңыздылығын түсінуі, кәсіби қызметті жүзеге асыруға деген жоғары ынтасы болуы керек. Студенттер шетел тілдерін оқытудың теориялық негіздерін, мәдениетаралық қарым-қатынас қабілетін қалыптастырудың заңдылықтарын, сондай-ақ шетел тілі мұғалімінің кәсіби қызметінің құралдары мен әдістерін және шетел тілін оқыту мен оқудың мәні мен заңдылықтарын жетік білуі керек. тілдер. Сонымен, интегративті және құзыреттілікке негізделген тәсілдерді болашақ шетел тілі мұғалімдерінің әдістемелік құзыреттілігін қалыптастырудың ғылыми-әдістемелік негізі ретінде қарастыруға болады.

Мұғалім мамандығы бір уақытта өзгеріп, басқарылатын болғандықтан, оның кәсіби құзыреттілігі тұжырымдамасы педагогикалық қызметті жүзеге асыруға теориялық және практикалық дайындығының бірлігін білдіріп, кәсібилігін сипаттайды. «Педагогикалық білім беру», «бакалавр» дәрежесі бойынша дайындық бағытында оқитын педагогикалық жоғары оқу орындарының студенттерін кәсіптік даярлау жүйесі, жалпы мәдени және жалпы білім беруді қалыптастыруға байланысты түлектің кәсіби құзыреттілігі кешенді міндеттерді қамтиды [8].

Сонымен қатар «Педагогикалық білім беру» мамандығы бойынша бакалавр педагогикалық қызмет саласындағы келесі кәсіби міндеттер шешімін табуы керек: - білім беру саласындағы студенттердің мүмкіндіктерін, қажеттіліктерін, жетістіктерін зерттеу және алынған нәтижелер негізінде оларды оқыту, тәрбиелеу, дамытудың жеке бағыттарын жобалау; - оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес келетін және пәндік аймақ ерекшеліктерін көрсететін технологияларды қолдана отырып, білім беру саласындағы оқыту мен тәрбиелеуді ұйымдастыруға; - кәсіби қызметтегі мәселелерді шешу үшін қоғамдық және білім беру ұйымдарымен, балалар топтарымен және ата-аналармен өзара әрекеттесуді ұйымдастыруға; - білім беру сапасын қамтамасыз ету үшін, оның ішінде ақпараттық технологияларды қолдана отырып, білім беру ортасының мүмкіндіктерін пайдалану; - кәсіби өзін-өзі тәрбиелеу мен жеке өсуді жүзеге асыру, одан әрі білім беру маршрутын және кәсіби мансапты жобалау. Осыған байланысты кәсіби құзыреттілік кәсіби қызметті жүзеге асыруға кәсіби дайындықтың көріну деңгейімен анықталады. Қазіргі кезде психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде кәсіби құзыреттілік феноменін анықтауға бірнеше тәсілдер қолданылады, мысалы: - функционалды-қызметтік тәсіл.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Лебедева О.В. Развитие методической компетентности учителя как средство повышения эффективности учебного процесса в общеобразовательной школе: дис.канд. пед. наук. – Нижний Новгород, 2007. – 184 с.
2. Солянкина Н.Л. Профессиональная компетентность педагога: теория и практика оценки. – Красноярск: Изд-во ИПКиПП РО, 2008. – 105 с.
3. Митина Л.Н. Рефлексия как фактор формирования профессионально-педагогической позиции / Автореф. дис.канд.психол.наук. – СПб, 2004. – 16 с.
4. Адольф В.А. Обновление процесса подготовки педагогов на основе моделирования профессиональной деятельности. – Красноярск, 2005. – 212 с.
5. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам – М.: Просвещение, 2002. – 239 с.

6. Махмурян К.С. Теоретико-методические основы ускоренной подготовки учителя иностранного языка в условиях дополнительного профессионального образования: Автореф. дис. ... докт. пед. наук. – Москва, 2009. – 50 с.
7. Ткачева Ю.В. Системно-структурный подход к определению целей и содержания лингводидактической подготовки бакалавра педагогического образования: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Иркутск, 2010. – 24 с.
8. Гущина Т.Н. Формирование методической компетентности педагогических работников дополнительного образования детей в процессе повышения квалификации: Дис. ... канд. пед. наук. – Ярославль, 2001. – 252 с.